

Fai 'e Julie B. Beck

Palesiteni Lahi 'o e Fine'ofá

“Pea ki he Kau Kaunangá Te u Hua'i Foki Hoku Laumālié 'i he Ngaahi 'Aho Ko iá”

*'Oku tau 'ilo 'oku tau lavame'a kapau 'oku tau mo'ui taau,
ma'u, mo 'ilo 'a e founa 'o e muimui ki he Laumālié.*

Ihe ta'u kuo hilí kuó u fe'iloaki mo ha kau fafine 'o e Siasí 'i ha ngaahi fonua lahi. 'Oku lōloa mo fakamamahi 'a e lisi 'o e ngaahi faingata'a 'oku fehanganagai mo e kau fafine ko 'ení. 'Oku 'i ai e ngaahi palopalema fakafāfili, ngaahi 'ahi'ahi fakapa'anga, fakatamaki, fakatu'utāmaki mo e mahamahakí. 'Oku lahi fau e ngaahi me'a fakahoha'á pea 'ikai ma'u ha melino mo ha fiefia fe'unga. Neongo e ngaahi pō-poaki manakoa he mītiá, ka 'oku 'ikai koloa'ia fe'unga ha taha, talavou fe'unga, pe poto fe'unga ia ke ne ta'ofi ha faingata'a fakamatelie.

'Oku mamafa mo fakatupu fakakaukau e ngaahi fehu'i 'a e kau fafiné. Ne nau fakamatala'i 'enau ongo'i hoha'a ki he kaha'ú, mamahi koe'uhí ko e ngaahi 'amanaki ta'e hokó, mo e si'i e ongo'i e mahu'inga'ia 'iate kitá. Na'a nau faka'ali mai foki ha holi lahi ke fai 'a e me'a 'oku totonú.

Kuo tupu 'iate au ha fakamo'oni mālohi ki he mahu'inga 'o e ngaahi 'ofefine 'o e 'Otuá. 'Oku lahi e ngaahi me'a

'oku fakafalala kiate kinautolú. 'I he'eku 'a'ahi ki he kau fafiné, kuó u ongo'i kuo te'eki ai ha taimi 'oku fu'u fie ma'u lahi ange ai 'a e tui lahi mo e anga mā'oni'oni fakatāutahá 'o hangē ko e taimi ní. Kuo te'eki ai ha fie ma'u lahi ange ke mālohi e ngaahi fāfili mo e ngaahi 'apí. Kuo te'eki ai ke lahi ange e me'a ke fai ke tokoni'i ai e nīhi 'oku masivá. 'Oku founa fēfē hano fakatupulaki 'e ha taha e tuí, fakamālohia e fāfili, mo fai ha tokoni?¹ 'Oku anga fēfē hano ma'u 'e ha fefine 'i hotau kuongá ha tali ki he'ene ngaahi fehu'i mo kei tu'u mālohi mo ta'e-ue'ia pē 'i he lotolotonga 'o e ngaahi fakafepakí mo e faingata'á?

Fakahā Fakatāutahá

'Oku 'ilo 'e he fefine leleí, 'oku 'ikai ke ne ma'u ha taimi, ivi pe faingamālie fe'unga ke tokanga'i 'aki e kakai kotoa 'okú ne loto ke ne tokanga'i pe fai e ngaahi me'a taau kotoa 'okú ne fakamāmu'a ke faí. 'Oku 'ikai tokamālie e mo'ui 'a ha kau fafine tokolahi pea hangē 'oku fie ma'u ia ke ikuna'i ha ngaahi

me'a 'e lauimiliona, pea 'oku mahu'inga hanau kongā lahi. Ko e fefine lelei kuo pau ke ne faka'ehi'ehi ma'u pē mei he ngaahi pōpoaki fakatauvele mo takihala'i, 'oku ha'u mei ha ngaahi feitu'u lahi, 'o talamai kiate ia 'oku 'i ai 'ene totonu ke mavahe mei hono ngaahi fatongiā pea 'i ai 'ene totonu ke ne ma'u ha mo'ui 'oku faingofua mo tau'atāina angé. Ka 'i he fakahā fakatāutahā, te ne lava 'o fakamu'omu'a 'a e ngaahi me'a 'oku mahu'ingā mo fakatō'uta lelei 'i he mo'ui ni.

Ko e mo'ui taau ke lava 'o ma'u, mo ngāue 'i he fakahā fakatāutahā, ko e pōto'i ngāue mahu'inga taha ia 'oku fie ma'u 'i he mo'ui ni. 'Oku kamata 'a e mo'ui taau ke lava 'o ma'u 'a e Laumālie Mā'oni'oni 'aki ha holi ki he Laumālie ko iā pea fie ma'u ki ai ha tu'unga mo'ui taau pau. Ko e tauhi e ngaahi fekaú, fakatomalā, mo e fakafō'ou e ngaahi fuakava 'i he papitaisó 'oku fakaiku ia ki he tāpuaki ko e ma'u 'a e Laumālie 'o e 'Eiki' ma'u pē.² 'I he taimi 'oku fakahoko mo tauhi ai 'e ha fefine 'a e ngaahi fuakava he temipalé, 'oku fakalahi atu ai

ki he'ene mo'ui ha mālohi mo e ivi fakalaumālie. 'Oku ma'u 'a e ngaahi tali ki he ngaahi fehu'i faingata'á 'i hono lau 'o e folofolá, he ko e folofolá ko ha tokoni ia ki he fakahaá.³ Ko e ngaahi 'ilo 'oku ma'u 'i he folofolá, 'oku tātānaki ia 'i ha vaha'ataimi, ko ia 'oku mahu'inga ke tuku ha taimi ma'á e folofolá he 'aho kotoa. 'Oku mahu'inga ki he'etau ma'u 'a e Laumālie 'o e 'Eiki'.⁴ Ko kinautolu 'oku fekumi fakamātoato ki ha tokoni 'o fakafou 'i he lotú mo e ako folofolá 'oku fa'a 'i ai ma'u pē 'enau peni mo e pepa he tafa'aki ke hiki ai ha'anau ngaahi fehu'i mo e ngaahi ongo pea mo e ngaahi fakakaukau 'oku nau ma'ú.

'E lava ke hoko mai 'a e fakahaá 'o fakahoua pe fakaminiti 'i he'etau fai 'a e ngaahi me'a 'oku totonú. 'I he taimi 'oku fakahoko ai 'e he kakai fefiné 'a e tauhi 'o hangē ko e tauhi 'a Kalaisi, 'e lava ke hifo ha mālohi mo ha melino ke tataki kinautolu 'i he taimi 'oku fu'u fie ma'u ai ha tokoni. Hangē ko 'eni, 'oku lava ke ongo'i 'e he ngaahi fa'éé 'a e tokoni mei he Laumālie neongo

'enau ongosiá mo e vālau 'a e fānaú ke fakatokanga'i kinautolú, ka 'e lava pē ke mavahe e Laumālie meiate kinautolu kapau te nau 'ita ki he'etau fānaú. 'Oku 'atā ke tau ma'u e tataki he taimi kotoa pē 'i he'etau 'i he ngaahi feitu'u totonú. 'Oku fie ma'u ha 'atamai 'ilo'ilo ke ne tukunoa'i e ngaahi tohoaki, ka 'i hono ma'u e Laumālie 'o e fakahaá, 'oku malava ai ke ikuna'i e fakafepaki mo tu'u ma'u 'i he tu'i 'i he ngaahi 'aho faingata'á mo e ngaahi founa ngāue angamaheni. 'Oku 'omi 'e he fakahā fakatāutahā ha mahino ki he me'a ke fai faka'aho ke fakalalaka ai 'a e tu'i mo e anga mā'oni'oni fakatāutahā, fakamālohia e ngaahi fāmilí mo e 'apí, mo fekumi kiate kinautolu 'oku nau fie ma'u 'etau tokoni. Koe'uhí ko e fakahā fakatāutahā ko ha ma'u'anga tokoni ia 'o e mālohí 'oku fakafō'ou ma'u pē, 'oku malava ke te ongo'i ai 'okú ne 'akilotoa kita 'o a'u pē ki he ngaahi taimi fakatupu moveuveú.

Kuo fakahā mai ke tau falala ki he Laumālie ko ia 'okú ne tākiekina kitautolu "ke faitotonú, ke 'a'eva 'i he loto fakatōkilaló, [mo] fakamaau mā'oni'oni."⁵ 'Oku fakahā mai foki ko e Laumālie ko 'eni te ne fakamaama hotau 'atamai, fakafonu hotau laumālie 'aki 'a e fiefia, pea tokoni'i kitautolu ke tau 'ilo e ngaahi me'a kotoa 'oku totonu ke tau fai.⁶ 'Oku ma'u 'a e fakahā fakatāutaha kuo talā'ofa ma'i mei he'etau kole ke ma'u iá, teuteu ki ai mo laka atu 'i he tui 'o falala 'e lilingi hifo ia kiate kitautolu.

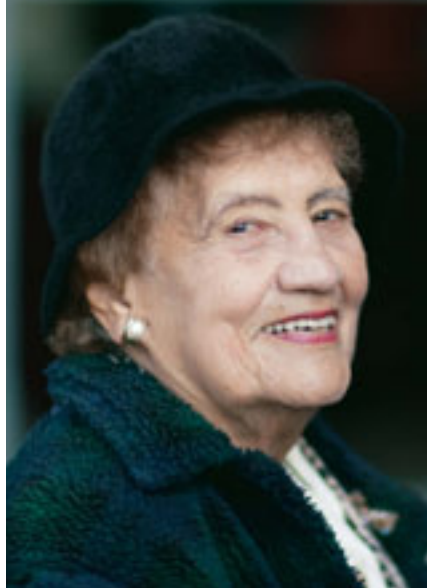
Fine'ofá—Ako'i, Ue'i Fakalaumālie, mo Fakamālohia

Makehe mei ai, kuo 'omi 'e he 'Eiki 'i He'ene potó 'a e Fine'ofá ke tokoni'i Hono ngaahi 'ofefiné 'i he ngaahi 'aho fakafō'osi ni. 'Oku hiki hake 'a e kakai fefiné pea mei he māmani fonu faingata'á pea ki ha founa 'o e mo'ui 'okú ne teuteu'i kinautolu ki he ngaahi tāpuaki 'o e mo'ui ta'engata, 'i he taimi 'oku ngāue ai 'a e Fine'ofá 'i ha founa 'oku ue'i fakalaumālie. Ko e tefito'i fatongia 'o e kautaha ko 'eni ke tokoni'i e kau fefiné ke fakatupulaki 'enau tu'i mo e angatonu fakatāutahā, fakamālohia e ngaahi fāmilí mo e 'apí, pea fekumi mo tokoni'i e nihi kehe 'oku masivá. 'I he

Fine'ofá 'oku lava ke ma'u ai 'e he kau fafiné ha ngaahi tali ki he'enua ngaahi fehu'i pea faitāpuekina ai kinautolu 'e he ngaahi mālohi fakalaumālie fakatahataha 'o e kau fafiné kotoa. 'Oku fakapapau'i mai 'e he Fine'ofá 'a e natula mo'oni mo ta'engata 'o e ngaahi 'ofefine 'o e 'Otuá. Ko ha falala topu-tapu ia, ko ha maama takihala, pea ko ha founa tokanga 'okú ne ako'i mo ue'i fakalaumālie e kau fafiné ke nau mālohi pea ta'eue'ia. 'Oku hā sino 'i he kau fafine lelei kotoa pē 'enua motó, " 'Oku 'ikai faka'a'au 'o ngata 'a e 'ofá."⁷⁷

'I he taimi 'oku hiki ai ha finemui ki he Fine'ofá pe ko e taimi 'oku papitaiso ai ha fefine ki he Siasí, 'okú ne kau atu ki ha feohi fakatokoua 'okú ne fakamālohia ia 'i he'ene teuteu ki he mo'ui ta'engata. 'Oku faka'ilonga'i 'e he toki kau fo'ou 'a ha fefine ki he Fine'ofá 'e lava ke ne falala'anga pea fai ha falala ki ai ke ne fai ha tokoni mahu'inga 'i he Siasí. 'Oku hokohoko atu 'a 'ene fakalalaka fakatāutahá 'o 'ikai ma'u fakahāhā ha totongi pe fakalāngilangi.

Ne pehē 'e 'Elisa R. Sinou, ko e palesiteni hono ua ia 'o e Fine'ofá ki he kau fafiné: " 'Oku tau fie hoko ko e kakai fefine 'i he'etau ngaahi ngāue, 'o 'ikai fakatau ki he faka'uhinga'i 'e māmani 'a e fo'i leá, ka ko e ngaahi hoa taau 'o e Ngaahi 'Otuá mo e Kau Mā'oni'oni. Te tau lava ke fetokoni'aki 'i ha kautaha kuo fokotu'utu'u lelei 'o 'ikai ko e fai lelei pē ka ke fakahao-hao'i kitautolu, pea tatau ai pē pe 'e tokosi'i pe tokolahi 'a kinautolu 'e tokoni ki hono fakahoko e ngāue ma'ongo'ongá ni, ko kinautolu ia te nau fakafonu e ngaahi tu'unga faka'e'eiki 'i he Pule'anga 'o e 'Otuá . . . 'Oku totonu ke hoko e kau fafiné ko e kau fafine kae 'ikai ko e fanga ki'i pēpē 'oku fie ma'u ke tokanga'i mo fakatonutonu he taimi kotoa. 'Oku ou 'ilo 'oku tau sa'ia ke fakahounga'i kitautolu ka 'o kapau he 'ikai ke tau ma'u 'a e fakahounga kotoa pē 'oku tau fakakaukau 'oku totonu ke tau ma'u, ko e hā leva 'e hokó? 'Oku tau 'ilo kuo tuku mai 'e he 'Eiki ha fatongia mā'olunga kiate kitautolu, pea 'oku 'ikai 'i ai ha faka'amu pe holi kuo fakatō 'e he 'Eiki 'i hotau ngaahi lotó 'i he mā'oni'oni 'e ta'e fakahoko, pea ko e lelei lahi taha

te tau fai kiate kitautolú mo e n'ihiki kehé ko hono fakahao-hao'i mo tanumaki kitautolu 'i he me'a kotoa pē 'oku lelei mo faka'e'eiki ke tau taau mo e ngaahi fatongia."⁷⁸

Fakafuofua'i e Lavame'á

'Oku ma'u ma'u pē 'e he kakai fefine lelei ha holi ke 'ilo'i pe 'oku nau lavame'a. 'I ha māmani 'oku 'ikai fa'a mahino ai e me'afua 'o e lavame'á, 'oku mahu'inga ke fekumi ki he fakahounga'i mo e fakapapau'i mei he ngaahi ma'u'anga tokoni totonú. Ke toe fakamatala'i 'a e lisi 'i he *Malanga'aki 'Eku Ongongolelei*, 'oku tau fai lelei 'i he taimi 'oku tau fakatupulaki ai e ngaahi 'ulungāanga 'o Sīsū Kalaisí mo faifeinga ke fai pau ki He'ene ongoongolelei. 'Oku tau fai lelei 'i he taimi 'oku tau fekumi ai ke tau fakalalaka mo fai hotau lelei tahá. 'Oku tau fai lelei 'i he taimi 'oku tau fakatupulaki ai 'etau tuí mo e angatonu fakatāutahá, fakamālohia e ngaahi fāmilí mo e ngaahi 'apí, pea fekumi mo tokoni'i e n'ihiki kehe 'oku nau faingata'a'ia. 'Oku tau 'ilo 'oku tau lavame'a kapau 'oku tau mo'ui taau ke ma'u mo 'ilo 'a e founa 'o e muimui ki he Laumālie. "Ko e taimi ko ē kuo [tau] 'osi fai ai 'a [hotau] lelei tahá, te [tau] kei fetaulaki pē mo ha ngaahi me'a fakaloto mamahi ka he 'ikai ke [tau] loto mamahi 'i he ngāue 'oku [tau] faí. 'E lava ke [tau] ongo'i fakapapau 'oku hōifua mai 'a e 'Eiki 'i he taimi ko ia 'oku [tau] ongo'i ai e ngāue 'a e Laumālie 'o fakafou mai 'iate [kitautolú]."⁷⁹ 'Oku 'atā ke ma'u 'a e

melinó, fiefiá, mo e 'amanaki lelei 'e kinautolu 'oku nau fakafuofua'i totonu 'enua lavame'á.

'Oku pehē 'e he fakahā 'i he tohi 'a Soeli, 'e a'u ki he ngaahi 'aho faka'osi, 'e kikitē e ngaahi 'ofefine 'o e 'Otuá pea 'e lilingi hifo 'e he 'Eiki Hono Laumālie ki He'ene kau tamaio'eiki mo 'Ene kaunangá.¹⁰ Ne toe fakaoongo mai 'e Palesiteni Sipenisā W. Kimipolo 'a e kikitē ni 'i he'ene pehē:

"Ko e konga lahi 'o e tupu tokolahi 'a e Siasí 'i he ngaahi 'aho faka'osi, 'e hoko ia ko'e'uhí ko e kakai fefine lelei tokolahi 'o e māmani ('a ia 'oku nau ma'u 'a e anga fakalaumālie) te nau kau tokolahi mai ki he Siasí. 'E hoko 'eni ko e sipinga 'o e anga mā'oni'oni 'i he'enua mo'ui, 'i he'ene pehe'e 'e hā mahino mo makehe ia 'i he mo'ui 'a e kakai fefine 'o e Siasí—'o makehe mei he kakai fefine 'o e māmani—'i ha ngaahi founa 'oku fakafiefia. . . .

Ko ia 'e hoko ai 'a e fa'ifa'itaki'anga 'a e kau fafine 'o e Siasí ko ha mālohinga mahu'inga 'o tatau ai pē ki he tupu tokolahi mo e tupu fakalaumālie 'a e Siasí 'i he ngaahi 'aho faka'osi."¹¹

'Oku ou fakamo'oni 'oku mo'oni 'a e ongoongolelei 'o Sīsū Kalaisí. 'Oku fakafalala mai 'a e 'Eiki ki Hono ngaahi 'ofefine ke fakahoko honau fatongia ke fakamālohia e ngaahi 'apí 'i Saioné pea langa Hono pule'angá 'i he māmani. 'I he'enua fekumi pea taau mo e fakahā fakatāutahá, 'e hua'i hifo ai 'e he 'Eiki Hono Laumālie ki He'ene kau kaunangá 'i he ngaahi 'aho faka'osi. 'I he huafa 'o Sīsū Kalaisí, 'ēmeni. ■

MA'U'ANGA FAKAMATALÁ

1. Vakai, Sēkope 2:17, Mōsaia 4:26, Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 38:35; Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 44:6.
2. Vakai, Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 20:77.
3. Vakai, 2 Nifai 32:3.
4. Vakai, 3 Nifai 19:24–33.
5. Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 11:12.
6. Vakai, Tokāteline mo e Ngaahi Fuakava 11:13.
7. 1 Kolinitō 13:8.
8. Eliza R. Snow, address to Lehi Ward Relief Society, 27 October 1869 Lehi Ward, Alpine (Utah) Stake, 'i he Relief Society, Minute Book (1868-1879) Church History Library, Salt Lake City, 26–27.
9. Vakai, *Malanga'aki 'Eku Ongongolelei* (2004), 12.
10. Vakai, Soeli 2:28–29.
11. Spencer W. Kimball, "The Role of Righteous Women," *Ensign*, Nov. 1979, 103–4.